

ÉTB BESZÁMOLÓ ÉS JAVASLAT **a Chemez-hagyatékkal kapcsolatban**

Beszámoló

2019. január 18-án délelőtt az ÉTB tagjai a városvezetés felkérésére megtekintették a Chemez-hagyatékot.

Mindkét raktározási helyszínt felkerestük, a tárgyakat Chemez Farkas, a hagyaték jelenlegi kezelője, jelenlétében tekintettük meg.

A Szabadság úti helyszín, az örökhatyó egykori otthona, állapota aggasztó: a hagyaték tárgyainak tárolására szolgáló lakóépület és a hozzá tartozó melléképületek, építmények műszaki állapota elégtelen, a tárgyak hosszú ideje tartó állapotromlása jól látszik és a továbbiakban is garantált.

A Szent László utcai önkormányzati tulajdonú, helyi védettségű épület jobb feltételeket biztosít a hagyaték ott tárolt darabjainak.

A korábban készült szakértői véleménnyel egyetértve elmondható, hogy a hagyaték bár egy szenvedélyes gyűjtés eredménye, gyűjteménynek nem nevezhető, hiszen a semmilyen rendszerezés, lelőhely megnevezés, jegyzet nem tartozik a tárgyakhoz. A hagyaték kezelője nagyapja elbeszéléseinek csupán töredékére emlékszik, átfogó tudása, pontos információi neki sincsenek az anyagról.

A fentiek alapján összefoglalva leszögezhető, hogy **a hagyaték esetében nem lehet helytörténeti gyűjteményről beszélni.**

A mesterségek-témakörök listája:

- Chemez Árpád festményei, faragásai
- Bányászati eszközök
- Szőlészet-borászathoz kapcsolódó tárgyak
- Szövéshez kapcsolható eszközök
- Kádár szerszámok
- Bognár szerszámok
- Asztalos szerszámok
- Kovács szerszámok
- Fésűkészítő szerszámok
- Hangszerek (citerák, hegedűk)
- Gyerekjátékok és makettek
- Ásványgyűjtemény
- Festett bútorok
- Egyéb bútorok
- Egyéb tárgyak (cserépkályha csempe, busó-maszk, ...)

Javaslat

A hagyaték rendkívül sokszínű, ezért úgy gondoljuk, a megoldási javaslatokat érdemes szétszálazni.

1. Chemez Árpád művei

A Szabadság úti házban több festmény és fafaragás található, melyek Chemez Árpád alkotásai. A minőségi művek egy része sajnos a mostoha körülmények miatt pusztulóban, ugyanakkor több alkotás még megmenthető lenne.

Javasoljuk Chemez Árpád festményeinek és faragott alkotásainak számba vételét, valamint a **kiállításon történő bemutatását**. Feltétlenül fontos, hogy kiállítási katalógus is készüljön az anyagból.

Az ehhez szükséges, kvázi kurátori munka:

- a művek kiválogatása
- leporolás, keretezés
- kiállítás-szervezés, rendezés
- katalógus összeállítása

Javasoljuk, hogy az így megmentett alkotások, a kiállítás elbontása után, különböző biatorbágyi középületekben kerüljenek elhelyezésre, s így továbbra is láthatóak és megismerhetővé lesznek a biatorbágyi emberek számára.

2. biai és torbágyi tárgyak

A hagyaték néhány darabjáról Chemez Farkas tudja, hogy helyi kötődésűek, más tárgyakról pedig helyi analógiák alapján, nagy biztonsággal valószínűsíthető, hogy Biáról vagy Torbágyról származnak.

Ezek között vannak olyan érdekességek, mint az egykori Holzer-féle szatócs bolt fiókos szekrénye *(a Szent István és Bajcsy-Zsilinszky utca közötti Holczer-köz, a sarkon álló boltról kapta a nevét. A Holzer család történetére még jól emlékeznek a környékbeli idősök, nem kevés tanulsággal szolgálhat a mai fiataloknak...)*.

A tárgyak állapota vegyes, az állagromlás garantált.

A fent említett, helytörténeti értékkel is rendelkező fiókos szekrény és társainak megmentését mindenképpen fontosnak tartjuk, javasoljuk.

Tekintve, hogy a közeljövőben állandó helytörténeti kiállítótér vagy tájház+kézműves műhelyekkel kialakítására nincs lehetőség,

javasoljuk, hogy a hagyatékból **emeljük ki** azokat a **kiemelkedően értékes darabokat**, melyeknek története vagy tudható, vagy a helyi analógiák alapján feltételezhető, hogy a településünkről származik, és a felújítás után akár a használatba visszahelyezhető (pl. fiókos szekrény), vagy autentikus környezetben elhelyezhető (pl. szőlődaráló). A tárgyak elhelyezése lehetséges közösségi épületekben (Pátria-pince, városháza, közösségi ház, stb) vagy megfontolandó, a helyi vállalkozások általi „örökbe fogadás” (pl. Serház, cukrászdák, stb), s így láthatóvá és megismerhetővé legyenek a biatorbágyi emberek számára.

3. kézműves műhelyek

Chemez Farkas elmondása szerint a hagyatékban többfajta kézműves műhely komplett felszerelése is megtalálható. Tekintve, hogy a hagyaték jelen pillanatban méltatlanul elhanyagolt állapotban van, átlátni nem lehet.

Javasoljuk, hogy majd amikor a város által létrehozandó tájház vagy helytörténeti múzeum belátható időn belül megvalósul, át kell tekinteni, fel kell mérni a városban más magánszemélyek tulajdonában lévő tárgyakat, eszközöket, ruhákat, csakúgy mint a Chemez-hagyatékot. Ebből az anyagból tud majd a kiállítás koncepcióját kidolgozó szakember dolgozni.

Fontos látni, hogy az elképzelt kiállító térrel párhuzamosan legalább ugyanakkora raktárt és karbantartó műhelyt is ki kell alakítani.

Javasoljuk, hogy jelen pillanatban a város jelezze, hogy a későbbiekben milyen feltételekkel látja lehetségesnek a hagyatéknak egyes, a később kialakítandó kiállítási koncepcióba illeszkedő darabjainak hasznosítását, bemutató kézműves műhelyek kialakítását.

Ennek előkészítése lehet egy évente megrendezésre kerülő tematikus időszakos helytörténeti kiállítás, amely a Chemez-hagyatéknak a témához illeszkedő elemein kívül a tematikához kapcsolódó városi gyűjtés anyagával egy csokorba kötve mutatja be.

Javasoljuk, hogy 2019-ban Chemez Árpád festményei és faragványai kerüljenek kiállításra, majd 2020-ban a szőlészet-borászat témakörben szerveződjön kiállítás, melynek előkészítése még ebben az évben kezdődjön meg.

Szakvélemény

Chemez Árpád néprajzi gyűjteményéről

ÉRKEZTETÉSI HIVATAL
Érkezési száma: 19540
Iktatás ideje: 2018 DEC 12
Iktatószám: PL/63-3/2018
Ügyműző:
KABINET
Algyemestell
y

Biatorbágy Város Önkormányzatának megbízásából tekintetem meg Chemez Árpád (1921-2010) hagyatékának néprajzi tárgyakat tartalmazó részét. A gyűjtemény azt mutatja, hogy az egykori tulajdonos sok időt, energiát áldozott életéből ezen tárgyak összegyűjtésére.

A gyűjtemény értékét tekintve vegyes összetételű: egyaránt találhatók benne értékes 19. századi darabok (pl. festett szekrény, festett láda), illetve a hétköznapi élet egyszerű használati tárgyai, továbbá olyan tárgyak, melyeket Chemez Árpád faragott.

A tárgyak egy része a rossz tárolási körülmények következtében már tönkrement, megtartásra nem érdemes. Sok értékes szakrális tárgy van (pl. mariazelli, sasvári szobor, kép), melyek egy része azonban a mostoha körülmények miatt sérült, restaurálásra szorul. A tárgyak egy része csupán egy-egy részeseleme az egykori egész darabnak. Szétszedett állapotban vannak a szekerek, melyeknek elvileg minden része megvan, de ezek használhatósága akkor derül ki, ha az egyes elemekből összeállítják a teljes szekereket.

A tárgyak gyűjtésének helye, ideje nem ismert, így a legtöbb tárgyról nem lehet megállapítani, hova valók, milyen személyes történetük volt. (A használat helye a bemutatáshoz jelenthetett volna kiindulási alapot, hogy olyan kontextusba kerüljenek, amiben egykor voltak.) Elsősorban a kerámia, szakrális tárgyak, festett bútorok esetében határozható meg régiók, konkrét műhelyek. A kerámia egy része erdélyi (pl. kalotaszegi kályhacsempék, vámfalusi korsó). Vannak erdélyi románsághoz kötődő tárgyak is. Feltételezhető, hogy azokat a gyűjtő a feketetői vásárbán vásárolta.

A bemutatás szempontjából tárgyegyüttesek szerencsésebbek lennének (ahogy a tájházban), ezek hiányában elsősorban egyedi tárgyakban, vagy funkció, anyag szerinti csoportosításban lehet gondolkodni (pl. szakrális tárgyak, üvegtárgyak, kenderfeldolgozás eszközei, iskolai oktatáshoz köthető tárgyak).

Felmerült, hogy az egyes mesterségekhez kapcsolódó tárgyakból egy-egy működőképes műhelyt alakítanának ki (pl. kovács, asztalos), ehhez azonban nincs elegendő tárgy, további tárgyvásárlásra lenne szükség. Kérdés az is, hogy ha elkészülne egy-egy műhely, lenne-e olyan személy, aki működtetni tudná ezeket az eszközöket?

Az anyag pontos feldolgozásához, kiválogatásához azt javaslom, hogy egy restaurátor és egy néprajzos muzeológus együtt, egyesével vegye számba a tárgyakat. Ennek során lehet eldönteni, mely tárgyakat

érdemes megtartani, mely daraboktól lehet megválni. A tárgyválogatás során fontos szempont, hogy a tárgy egyedi darab, vagy lehet még hasonló, de jobb állapotút találni belőle. A várható restaurálási költség arányos-e a tárgy értékével. Ezt követően készülhet egy állományvédelmi terv, melynek részeként a restaurálás költségeit lehet felmérni. A tárgyakat néprajzos muzeológus tudja szakszerű leltárba venni.

Mérlegelendő a tárgyak bemutatása is. Milyen tárolási, bemutatási körülményekre van lehetőség? Biztosíthatók-e a műtárgyak tárolásához előírt feltételek (pl. páratartalom, UV szűrő). Van-e hely pl. a nagyméretű szekereknek?

Fontos azzal is számolni, hogy a potenciális látogatók közül kevesen ismerik fel ezeket a használati eszközöket, vagy ha a nevüket tudják is, működésükkel nincsenek tisztában. Ügyelni kell a látogatói megértésre és élményszerzésre. Olyan eszközöket érdemes alkalmazni, amik értelmezik, megmagyarázzák a kiállításban látottakat. Ahhoz, hogy a tárgyak mesélni tudjanak, interaktív elemekkel kellene kiegészíteni a kiállítást (pl. az egyes mesterségekről szóló filmek, ahol a tárgyak munkafolyamata érthető meg).

Egyes használati eszközök demonstrációs tárgyak lehetnének, ami azt jelenti, hogy a műtárgyaktól eltérően azokat a látogatók, diákok kézbe vehetik, kipróbálhatják. Ehhez azonban megfelelő környezet kell, akkora foglalkoztató tér, ahol egyszerre legalább egy osztálynyi gyerek elfér.

Átgondolandó, ki a célközönség, akinek a kiállítást szánják? Milyen költségekkel jár a kiállítóhely kialakítása (pl. vitrinek, polcrendszer, raktár), a gyűjtemény fenntartása, üzemeltetése (pl. rezszi költség, teremőr vagy szakalkalmazott foglalkoztatása, nyitva tartási idő)?

Az utóbbi időszakban a kiállításokkal kapcsolatos látogatói igények többet várnak el annál, hogy esztétikailag kimagasló tárgyakkal létrehozott szentélybe lépjenek be. A tárgyakhoz különféle interaktív tartalmakat igényelnek, olyan részeket, ahol ők maguk is kipróbálhatják a tárgyakat, részesei lehetnek a történetnek, nem csak passzív szemlélői. Ezen többlet tartalmak elkészítése azonban újabb költségeket jelent.

Azzal is érdemes számolni, hogy minél többféle látogatói réteg találjon magának érdekes részletet a kiállításban. Ehhez a tervezés fázisában át kell gondolni, hogy a lehetséges látogatók életkoruknak, iskolázottságuknak megfelelően milyen üzenettel gazdagodhatnak a kiállítás végére.

Szentendre, 2018. december 8.

dr. Vass Erika

Tisztelt Alpolgármester Úr, Kedves Laci!

BIATORBÁGY VÁROS POLGÁRMESTERI HIVATAL	
Érkeztetés száma:	3475
Kiadás ideje:	2019 FEBR 18. 02.18
Kiadás szám:	PK/H1-2/2019
Ügyintéző:	Sz. Sz.

Ukolinet

Értesítelek és rajtad keresztül a Hivatalt is, hogy apám hagyatékának a gyűjteményből álló része fölött, Farkas rendelkezik, ez volt apám végakarata és ezt tiszteletben tartjuk.

A hagyaték festményekből és faragásokból álló részét én örököltem, abból egy általam nagyon kedvelt festményt a hivatalnak ajándékoztam. Sajnálattal láttam, hogy ideje eltűnt a korábbi frekvenciált helyéről. Bizonyára így is jó helyen van.

Nem ezért, hanem más megfontolások miatt nem áll szándékomban sem festményeket, sem apám által faragott tárgyakat a településnek adományozni.

Festményeinek egy részéből kiállítás lesz a Művelődési Házban március 28-án, csütörtöktől, A megnyitó beszédet én mondom. Erre természetesen meghívlak Téged és a Hivatal dolgozóit is.

Üdvözlettel: Chemez István

2019.02.18